

De veelzijdige fietsenmaker van Maren

© Mechtilde Meijer, 2009

Laten we om te beginnen zijn naam eens correct spellen: Hendrik Geene (zonder Van). Die 'Van' is er in de volksmond ingeslopen en er nooit meer uitgegaan. Hendrik maakte zich er niet druk om. Hij had wel wat beters te doen: zorgen dat Maren op hele fietsen rondreed bijvoorbeeld, dat de straatverlichting bleef werken, dat de boeren hun materieel konden blijven gebruiken. Het zijn slechts enkele voorbeelden van de vele markten waarvan Hendrik Geene thuis was.

Hij is geboren op 16 augustus 1898 in Oss, waar zijn ouders een café hadden. Later verhuist het gezin naar een boerderij in het Gelderse Hurwenen. Vanaf zijn kindertijd is Hendrik gefascineerd door techniek en mechanica dus het boer zijn heeft weinig aantrekkingskracht op hem, of het moet zijn dat er een werktuig kapot is. Al vroeg in zijn leven bezit hij een auto, niet om in te rijden, maar 'om aan te prutsen' zoals hij zelf zegt. Hij is zesentwintig jaar als zijn vader overlijdt en hoewel het bedrijf wel voorgezet wordt, zorgen de crisisjaren er onder andere voor dat de boerderij ten onder gaat. In maart 1937 verhuist Hendrik met zijn moeder en oudere broer Dorus naar Maren. De start in hun nieuwe woonomgeving is een trieste, want nog tijdens de verhuizing komt moeder Geene te overlijden. De beide broers worden er compleet door overvallen, maar gelukkig schiet buurman Kollenburg te hulp en krijgt hun moeder een nette begrafenis. Aan de dijk, tegenover de kerk en vlakbij de winkels, het postkantoor, de boerenbond, het café en het gemeentehuis, begint Hendrik in deze tijd een werkplaats waar hij

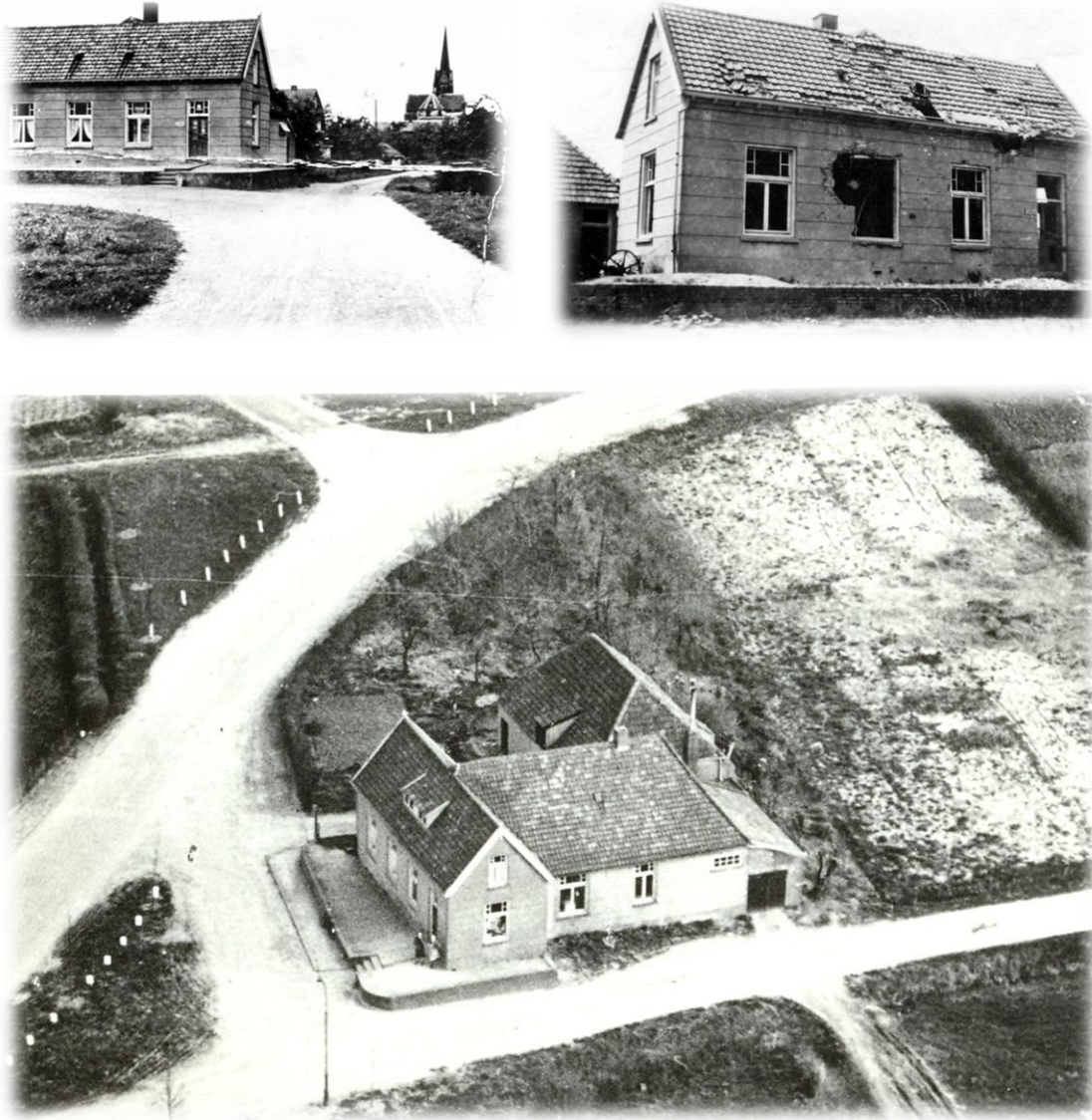
Hendrik Geene en Marie van Alem

fietsen repareert. Hij is een welkome ondernemer in de kleine dorpsgemeenschap, want een echte fietsenmaker was er nog niet. Het is de tijd dat Maren nog ongeschonden is. Een gemoedelijk maasdorpje waar mooie huizen en boerderijen staan. Hier leert hij Marietje van Alem kennen, een jongedame die verderop aan de dijk tussen Maren en Kessel woont, vlakbij de wiel. Als hij in Kessel een reparatie moet gaan uitvoeren komt hij altijd langs haar huis, en sinds hij weet dat ze nog vrijgezel is, fietst hij er ook weleens

zomaar langs. Met zijn zwarte haren en zijn rijzige gestalte mag Hendrik gerust tot de knappe mannen worden gerekend, dus hij waagt het erop. Dat zijn gevoelens beantwoord worden blijkt wel uit haar vriendelijke reactie op zijn toenadering en het duurt dan ook niet lang of Hendrik wordt uitgenodigd in het huis van zijn toekomstige schoonouders. Omdat hij niet in Maren is opgegroeid en dus een betrekkelijke nieuwkomer is, leidt zijn eerste bezoek tot enige verwarring bij Marie's jongste zus, die de keuken in snelt en tegen haar moeder fluistert: "Moe, d'r stoa unne grote zwarte mins op de deël!" Die reageert met een kort: "Hou stil, dè is de vrèjer van ons Marie", om Hendrik vervolgens binnen te nodigen. In het grote gezin van Giel van Alem en Hanneke van Hoorn, voelt hij zich al gauw thuis en ondanks dat het oorlog is, besluiten hij en Marie in 1942 te trouwen. Het echtpaar woont nu in het centrum van Maren, waar Hendrik zijn werkplaats heeft. Hij heeft inmiddels vriendschap gesloten met de pastoor, op wiens verzoek hij in het geheim de wijnkelder van de pastorie dichtmetselt, wanneer er bezetting dreigt in Maren.

In 1943 wordt hun zoon Sjaak geboren. Die is nog maar anderhalf jaar oud als het gezin door oorlogsgeweld gedwongen wordt te evacueren naar Lithoijen. Eerst naar het klooster, later verblijft het gezin o.a. bij Kees Dankers en bij de familie De Bijl-de Veer in Kessel.

Als de oorlog voorbij is ligt Maren grotendeels in puin. Van de werkplaats is niets meer over en ook het huis waarin het gezin Geene woonde is verwoest. Gelukkig kunnen ze in de voormalige woning van Hannes van den Hurk trekken, naast het ouderlijk huis van Marie. Hendrik vindt een voorlopige werkplaats bij Grad de Werd, die achter zijn winkel en café een schuur over heeft, totdat ook hier alle schade weer is hersteld.

Drie foto's van het huis van de familie De Werd in Maren. Linksboven de situatie van voor de oorlog, rechts hetzelfde huis met oorlogsschade, grote foto onder, een luchtfoto van voor de oorlog. Het schuurtje uiterst rechts is intact gebleven en fungeert de eerste jaren na de oorlog als werkplaats voor de fietsenmaker.

De werkplaats ligt aan de zijkant in de Achterstraat (de huidige Oude Pastoriestraat) en Hendrik fietst of loopt er elke dag heen vanaf de dijkwoning aan de Kesselsedijk. Hij heeft het druk in die eerste jaren na de oorlog, want er valt veel te repareren. Niet alleen fietsen maar ook boerenwerktuigen, voor zover ze niet verwoest zijn, en het is vooral in deze tijd dat Hendriks enorme inventiviteit en scheppingsdrang tot uitdrukking komen: Of het nou de bietensnijder, de gieremmer of de ploeg is, Hendrik maakt ze hoe dan ook weer heel. Als het gereedschap daarvoor ontbreekt maakt hij het zelf. Het materiaal daarvoor komt overal vandaan. Stukken

ijzer, stukken hout, alles wat hij vindt wordt bewaard, want kan later van pas komen. Zo heeft hij een manier gevonden om zonder ladder de lampen te kunnen vervangen in de straatverlichting. Tussen een stuk voorvork van een fiets last Hendrik een ouderwetse fietslamp, die hij van binnen bekleedt met een laagje rubber, het materiaal waarmee hij normaal gesproken kapotte fietsbanden repareert. In de zo gecreëerde 'kom' past precies een lamp van 100 Watt. Middels schroefdraad past dit zelfgemaakte stuk gereedschap op een stok, die lang genoeg is om bij de hoge kap te kunnen komen om kapotte lampen uit te draaien en nieuwe in te draaien. Ook voor lampen waarvan het glas gesneuveld is, bedenkt hij een oplossing. Op dezelfde lange stok kan een ander metalen deel worden geschroefd, aan het uiteinde waarvan hij een mesje heeft gelast uit een oude maaibalk. Dat mesje past precies in het metalen gedeelte dat in de fitting gedraaid wordt. Door een beetje te duwen zet dit mesje zich vast en kan het kapotte metaal uitgedraaid worden. Zo blijft straatverlichting. Maar ook de boeren varen wel bij Hendriks creativiteit. Hij repareert niet alleen hun fietsen maar ook tractorbanden, wagens, ploegen, en andere zaken die een boer nodig heeft om de kost te kunnen verdienen.

Enkele van de vele gereedschappen, waarvan de fietsmaker het grootste deel zelf vervaardigde.

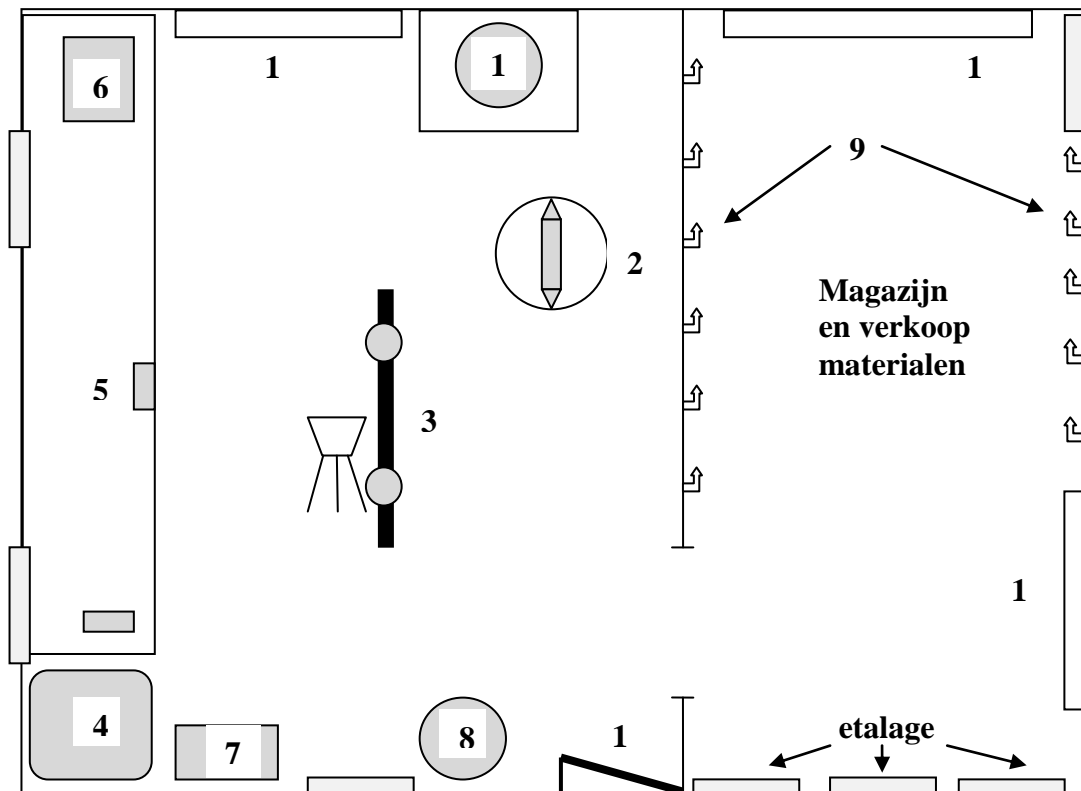

'Moskou', de Provinciale Weg in Maren Kessel. Rechts de noodwoningen, links de nieuwe huizen. Rechts op de achtergrond nog net zichtbaar een noodboerderij.

bijnaam 'Moskou' krijgt. Niettemin zijn er veel gezinnen die er willen wonen en Hendrik en Marie betrekken in 1948 een van deze zes nieuwe huizen. Hendrik weet de hand te leggen op een houten keet die in Kessel als noodwoning dienst deed. De keet is al dubbelwandig en geïsoleerd, dus een volwaardige werkplaats. Hendrik verplaatst hem naar zijn nieuwe huisvesting, waar het gebouwtje opnieuw wordt opgebouwd en in de carboleum gezet. De noodzakelijke bouwvergunning wordt afgegeven door de gemeente Alem c.a., waar 'Coentje' Govers van alle ambtelijke markten thuis is.

In zijn nieuwe werkplaats (zie de plattegrond op de volgende pagina) heeft Hendrik plaats voor al zijn gereedschappen. Ook alle materialen vinden er hun eigen plek, tot de kleinste schroefjes en spijkers aan toe. Van moderne stellingen is nog geen sprake, maar Hendrik benut elke vierkante centimeter om zijn werkplaats efficiënt in te richten. Hij maakt gebruik van oude kasten, van haken in de wand, van legplanken en van uiteenlopende opbergmaterialen: sigarendozen van hout of metaal, lege maggiblikjes, een oude koektrommel, kortom: elke lege verpakking die nog

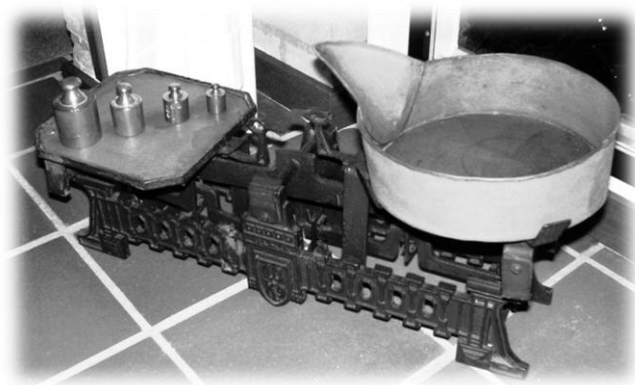
Vanuit hun huis aan de dijk, hebben Hendrik en Marie aan de ene kant uitzicht over de uiterwaarden langs de Maas en aan de andere kant over de polder. Kort na de oorlog wordt er aan die polderkant gebouwd. Lage, kleine noodwoningen, die in de volksmond 'blokkendozen' worden genoemd. Enige tijd later verrijzen daar schuin tegenover zes vrijstaande huizen. Een heuse dorpsuitbreiding die volgens de Marenaren wel erg ver buiten het dorp ligt en dus ook prompt de

Plattegrond van de werkplaats van fietsenmaker Hendrik Geene te Maren. Een keet van 6 x 8 meter die vlak na de oorlog nog dienst had gedaan als noodwoning, werd in 1948 gedemonteerd en opnieuw opgebouwd achter het huis van de fietsenmaker: 1. Smidsvuur 2. Aambeeld 3. Ophanging voor reparatie en de zelfgemaakte waterbak om gaatjes op te sporen 4. Slijpsteen 5. De werkbank met de bankschroef en een vaste boor links 6. Lessenaar voor administratie 7. Benzineopslag 8. Boormachine 9. Haken voor fietsbandenvoorraad 10. Kasten en rekken voor opslag 11. Toegangsdeur

Bij gebrek aan foto's van de werkplaats nemen we onze toevlucht tot enkele foto's die we maakten tijdens een bezoek aan het museum 'Brabants Leven' in Den Dungen. Eigenaar en conservator Jo van der Heijden richtte er een werkplaats in die als twee druppels water lijkt op die van Hendrik Geene.

De mooie gietijzeren weegschaal met koperen gewichtjes en de praktische nieuwe schaal met 'schenkstuk'. De originele koperen schaal bleef eveneens bewaard.

de waterbak vindt een plekje buiten tegen de werkplaats en bewijst goede diensten aan zwager Giel van Alem, de timmerman, die er elke zaterdag zijn beitels op slijpt. Verder koopt Hendrik een vuurplaats met blaasbalg waarvoor hij zelf de afzuiging maakt. De vuurplaats wordt gestookt met cokes en bevat aan de onderkant een hefboom die lucht aanvoert onder het vuur. Het op en neer bewegen van die hefboom is een mooi karweitje voor zoon Sjaak, die bij het smeedwerk zijn ogen uitkijkt. Om veilig te kunnen smeden in de houten keet, zaagt Hendrik een gat in de vloer en graaft daaronder een kuil die groot genoeg is om er een olievat voor de helft in te laten zakken. Vervolgens wordt het vat volgestort met beton en ziedaar een solide basis waarop het aambeeld kan worden bevestigd (zie de plattegrond elders in dit artikel). Als begin vijftiger jaren de kerk van Maren-Kessel in aanbouw is, koopt Hendrik er een betonnen putring die hij ingraaft in zijn achtertuin. Vanaf de hoek van het huis leidt hij de hemelwaterafvoer erheen, die in die dagen trouwens nog gewoon regenpijp heet. De put meet 1,5 meter in doorsnee en er staat vrijwel altijd water in. Boven de put maakt Hendrik een zogenaamde 'zuigerspomp' zodat hij nooit leidingwater nodig heeft om de moestuin te bevoeien of om de waterbak in de werkplaats te vullen. Om alle klanten van dienst te kunnen zijn rekt Hendrik zijn werktijden op tot 22.00 uur. De meeste mensen komen immers van hun werk of uit school met een kapotte fiets, die liefst de volgende morgen weer heel moet zijn. Kom daar tegenwoordig nog maar eens om! De 'keet' zoals de werkplaats genoemd wordt fungeert tevens als praathuis. De dorpsbewoners weten dat Hendrik nog laat aan het werk is en regelmatig komen er mensen langs voor een praatje. Doorgaans blijft degene wiens fiets gerepareerd wordt ook hangen, dus heeft Hendrik over gebrek aan belangstelling niet te klagen. Gelukkig kan hij 'praten en breien tegelijk' en werkt hij onverstoort door tot de fiets klaar is,

bruikbaar is komt in aanmerking om de zaken gesorteerd en overzichtelijk op te bergen. 'Functioneel' komt vóór 'mooi' bij Hendrik Geene en daarom maakt hij voor de weegschaal een nieuwe schaal met een 'schenkstuk' eraan, zodat hij afgewogen spijkers gemakkelijker in een zakje kan laten glijden. De oorspronkelijke koperen schaal doet dienst als lekbak onder het olievat. In deze keet kan hij ook weer een vaste werkbank inrichten, waarnaast de slijpsteen komt te staan, die hij eigenhandig aandrijving gaf met behulp van een oude wasmachinemotor. De oude slijpsteen in

Vader Hendrik (rechts) en zoon Sjaak gebogen over een technische uitdaging voor de ingang van de werkplaats. Op de achtergrond een dienstmaat van Sjaak en rechts de Marensse Giel van Kreveld.

waarna hij zelf half gezeten op zijn werkbank graag nog even een praatje maakt. Omdat het de volgende ochtend voor de meeste buurters weer vroeg dag is, wordt het nooit echt laat. In de winter bepaalt de kachel het einde van de avond; als die uit is, gaat ook de werkplaats op slot. Het is de tijd dat roken nog overal mag dus ook bij Hendrik in de werkplaats, waar je elkaar af en toe niet kunt zien staan van de rook. In de zomermaanden bestaat dat probleem niet, voor zover iemand dat al als probleem zou ervaren, maar op warme zomeravonden kan het zomaar ineens laat zijn, omdat niemand aanstalten maakt om te vertrekken. Hendrik maakt er geen punt van maar als hij het tijd vindt om naar bed te gaan krijgt de laatste buurter een gemoedelijke hint: *“Ègge nor huis goat: doeget licht uit, ik goa nor bed”*.

Ondanks een druk bestaan heeft Hendrik Geene ook tijd voor het verenigingsleven. Hij en zijn broer Dorus zijn lid van het gilde St. Lambertus en buiten de gebruikelijke aanwezigheid bij officiële gelegenheden concentreren de verenigingsactiviteiten van Hendrik zich rond de kermisdagen.

Het gebruikelijke ‘koningsschieten’ op de maandagochtend gebeurt met kogels die Hendrik zelf in zijn werkplaats heeft vervaardigd in de weken daarvoor, een jaarlijks terugkerend karweitje. Boven het smidsvuur giet hij gesmolten lood in een zelfgemaakte mal, waaruit na afkoeling een kogel komt, die rond wordt gevijld en op de patroonhuls wordt geplaatst nadat die is gevuld met kruitgranulaat. De oudere gildebroeders herinneren zich nog het oude geweer van Duitse makelij, waarmee deze kogels werden afgevuurd.

In de vijftiger jaren zijn het de kleine kinderen bij wie Hendrik tijdens de kermisdagen het meest geliefd is.

Op zondagmiddag na het Lof, gaat de kermis open en

het is gebruikelijk dat enkele middenstanders de draaimolen voor een bepaalde tijd ‘afkopen’. Ooit begonnen om ervoor te zorgen dat ook de kinderen van mensen die het niet zo breed hadden, een beetje kermis konden vieren. Maar inmiddels uitgegroeid tot een jaarlijks terugkerend hoogtepunt voor alle kinderen van het dorp. Meteen na het Lof snelt al het jonge grut naar het voetbalterrein naast de nieuwe school en wanneer Hendrik komt aangewandeld is het zaak om dichtbij de draaimolen te zijn en een paardje of auto vast te houden, want met een beetje geluk zit je een kwartier gratis in de draaimolen. Sommige van die kinderen, de babyboomers van nu, herinneren zich ook de goedmoedige plagerij van de middenstanders onderling, want als Hendrik de molen een tweede keer liet draaien, konden de andere niet achterblijven.

Hoe goed de inkomsten ook mogen zijn, als fietsenmaker ben je een dienstverlener en moet je soms lang op je geld wachten. Hendriks administratie bestaat uit een klein opschrijfboekje in de werkplaats waarin alles, wat niet contant betaald is, genoteerd wordt. Op zondag gaan die notities over in het grote opschrijfboek,

waarin iedere vaste klant een eigen pagina heeft. Eén keer per drie maanden wordt er een verzamelrekening gemaakt en persoonlijk bezorgd bij de klanten. Soms wordt er dan contant afgerekend en soms pas na twee maanden. Dat bezorgen van de rekeningen kost tijd want iedereen wil dat Hendrik even een kop koffie drinkt of naar een of ander technisch vraagstuk kijkt. Het levert ook weleens nieuw werk op, maar doorgaans krijgt Hendrik niet meer dan vier

rekeningen per dag bezorgd. Nadat ook Marie enige tijd de rekeningen heeft bezorgd – niemand vraagt haar om technisch advies, maar ze moet wel overal koffie drinken of een praatje maken – is het dochter Ans die, net klaar met school, voortaan de rekeningen bezorgt. Zij kan dat veel sneller vindt ze, want ze is net als haar moeder niet technisch, maar bovendien lust ze geen koffie en wordt het zo'n jong ding nauwelijks kwalijk genomen dat ze haast heeft. Voortaan zijn de rekeningen binnen één dag bezorgd. Het jonge ding neemt haar vader meer werk uit handen want in no time leert hij haar hoe ze gasflessen moet aansluiten en rijdt ze regelmatig met vaders brommer door het dorp als iemand een gasfles thuisbezorgd wil hebben. Dat levert één Gulden extra op, en misschien wat argwaan aanvankelijk, dat een meisje zoiets gevaarlijks doet als gas aansluiten, feit blijft dat het veel tijd en dus geld scheelt. Grappig is dat Ans in 2009 nog goeie sier kan maken met die kennis, als vrienden met een vakantiehuis in Spanje met een lege gasfles én met de handen in het haar zitten. Het technisch vernuft zit de kinderen Geene in het bloed,

		ZEGEL F	0	1	5
7 Okt	buiten band		6	55	
13 Okt	2 lampjes		5	0	
20 Okt	Rube band		2	50	
	bed		1	60	
	in elbinder		1	00	
5 Okt	Rube band gi		2	50	
12 Okt	Baugu voor kolar		3	10	
	4 nachtlampjes		3	25	
	4 nachtlampjes		4	00	
	apparaat stekker		1	20	
	2 stekkers		8	0	
19 Okt	2 banden op gep		4	0	
	3 lampjes 75 watt		2	50	
16 Dec	licht gerepa		2	50	
	stekker		1	40	
	licht gep		9	0	
			34	05	

Een doorsnee rekening. De eerste levering vindt plaats op 7 oktober 1962. Op 1 januari 1963 wordt een verzamelrekening gemaakt en thuisbezorgd. Het zegel onder 'voldaan' draagt de datum 2 maart 1963. Bijna vijf maanden! Geen middenstander was er blij mee maar iedereen accepteerde dit betaalgedrag.

want ook de beide jongens Sjaak en Michel houden van een technische uitdaging. Hoewel het vak van fietsenmaker weinig aantrekkingskracht op ze had, hebben ze beiden een technisch beroep.

Hendrik vindt voor ieder technisch probleem een oplossing en vele daarvan maakt hij zelf. Toch zijn het niet allemaal ideale oplossingen. Als Marie eens naar de winkel moet, 50 meter verderop, vraagt ze Hendrik om even de pannen op het vuur in de gaten te houden, ze is zó terug. Als de aardappels koken en het deksel van de pan begint te kleppen, ziet Hendrik onmiddellijk wat het probleem is en neemt het deksel mee naar zijn werkplaats, waar hij er langs de rand een stuk of tien gaatjes in boort. Net als hij het deksel weer op de pan legt, komt Marie terug van de winkel en vol trots toont Hendrik haar het 'nieuwe' deksel: "Kijk, die zal geen herrie meer maken". Terwijl Marie het gas op klein draait zegt ze: "Dit was vlugger geweest". We stipten al aan dat Hendrik van meer markten thuis is dan alleen het fietsen maken. Licht aanleggen of lampen repareren horen daar ook bij, maar met

hetzelfde gemak repareert hij strijkijzers en stofzuigers. Aan voorrijdkosten doet hij niet, en het gereedschap dat hij denkt nodig te hebben past in de grote fietstassen die hij eerst aan de fiets, later aan de brommer heeft bevestigd. Kalm en weloverwogen verricht hij dergelijke klussen en als het tegenzit verliest hij geen moment zijn geduld. Dat leidt soms tot grappige situaties. Als hij in het café van Drika de Meurs (*Wed. Hellings-de Man*) aan de Mareense dijk het licht repareert, zijn daar toevallig ook de beide Mareense schilders Nol Steenbruggen en Rein van Roosmalen aan het werk. Hendrik staat op een hoge trap en de beide schilders schilderen de kozijnen. Het is er rustig, soms fluit één van hen kort een deuntje, maar verder is er alleen het geluid van Drika die de vaat doet. Ieder ander die in zo'n situatie een schroefje laat vallen en die hoge trap afmoet om 'm te zoeken, zou geïrriteerd raken, maar Hendrik kijkt het schroefje verbaasd na en zegt, meer tegen zichzelf: "*Wor blijft ie nou, dieje goddelijke voader?*" Het leunt in die tijd aan tegen godslastering, maar uit zijn mond klinkt het zó grappig, dat de jongens het incident nooit meer vergeten zijn.

Was Hendrik Geene altijd zo gelijkmatig of was hij ook kwaad te krijgen? Oh, jawel hoor. Een jongeman die bij het kijken naar een reparatie grappend vraagt: "*En ès ge nou dalijk un schruufke overhoudt Hendrik, wè doede dan?*" krijgt prompt de wind van voren. Dit is een aantasting van zijn integriteit, zijn wezen; een reparatie is een serieuze zaak, die hij áltijd tot een goed einde zal brengen, daar maak je geen grappen over!

o.a. gemaakt van een kunststof golfplaat en heeft ingeklapt iets weg van een rechtopstaande matras. Een bijnaam voor het ding laat zich raden, maar zoals we al eerder zeiden 'functioneel' komt vóór 'mooi' en functioneel is het ding zeker: tot op hoge leeftijd zijn Hendrik en Marie vaak op de bank voor het huis te vinden en even zo vaak stapt er wel iemand van zijn fiets om te buurten.

Met alle veranderingen en moderniseringen in de maatschappij verdwijnen de middenstanders langzaam uit de dorpen, ook in Maren-Kessel is dat zo. Hendrik Geene blijft nog lang doorwerken, want zijn kennis kan niet gemist worden. Hij werkt zelfs door tot zijn zeventigste jaar. Dan maakt Cor Wijdenes, vertegenwoordiger van bandenleverancier Toboga, hem attent op een saneringsregeling voor kleine ondernemers. Niet dat hij nu niet meer onder de mensen komt. Integendeel zelfs. De buurters blijven komen, maar nu echter aan de voorkant van het huis. Daar staat namelijk de witte bank, aan de rand van de moestuin voor het huis. Hendrik bouwt er eigenhandig een draaibaar windscherm, waardoor hij en Marie altijd uit de wind en in de zon kunnen zitten. Het windscherm is

Tot slot nog een foto die Rikie van Mook vond in haar eigen familie-archief. Het is de enige foto waarop het huis en de werkplaats ('de keet') beide te zien zijn. Borden, zoals dat van Toboga hierboven waren op de keet en op de hoek van het huis bevestigd. De contouren van de van het huis verwijderde borden zijn nog zichtbaar.